

QUAN EL PASSEIG DE TORRAS I BAGES VA CANVIAR DE NOM
(SEGONS HO VAN VEURE UNS NOIS D'ONZE ANYS)

El dissabte 18 de juliol de 1936 va finalitzar com qualsevol altre, però l'ambient era tens. Rumors de tota mena sobre l'alçament al Marroc circulaven per arreu. Cap al vespre, aquells rumors eren un fet que s'ampliava a ciutats peninsulars. La Generalitat i els cossos de Seguretat, així com els cercles polítics i sindicals, estaven en vigilància atenta davant els probables esdeveniments; mentre la resta de la població, no polititzada, es preparava per a una joiosa nit de dissabte i un diumenge de platja.

El diumenge, dia 19, va clarejar un dia esplèndid (en aquella època no hi havia l'horari avançat). A les cinc del matí sortiren de les casernes de tot Barcelona les tropes sublevades i es dirigiren a cobrir els seus objectius al centre de la ciutat.

Al cap d'una hora, les forces sindicals, alertades, feien sonar les sirenes de les fàbriques, cosa sorprenent en un dia festiu, cridant al combat i a la vaga general.

Al barri de Sant Andreu, on hi havia el Parc d'Artilleria i la caserna del 7º Liger d'aquesta arma, va sortir una columna de soldats amb els cavalls i els seus canons que, per la part alta, es dirigiren cap al centre de la ciutat. Els soldats anaven eufòrics, cantant i cridant visques a la república. Poc després entraven en aquests establiments un nombrós grup de paisans que es sumaven a la revolta, amb l'objectiu de defensar-los, ja que al Parc d'Artilleria, on es guardaven (segons es va dir més tard) uns trenta mil fusells i les seves municions, s'havien quedat quasi sense tropa.

Per a ampliar el dispositiu de defensa, va sortir un grup armat comandat per un tinent, en mànigues de camisa, cosa insòlita en aquell temps, i la gent que l'acompanyava anaven vestits de soldats, però amb la roba nova i que els penjava, com si fossin "quintos". Es van apostar davant de dues cases a mig construir, en el passeig de Torras i Bages, aproximadament on ara hi ha el nº 100, i per la Casa Bloc en construcció, des d'on cobrien el passeig, conjuntament amb un altre grup de paisans armats, també partidaris dels rebels, que ocupaven la cúpula i el campanar de l'església.

Un grup de sindicalistes, mal armats, va fer una petita barricada a l'entrada del carrer Joan Torras, des d'on vigilaven els moviments de l'enemic, a cobert dels tiradors del campanar.

A mig matí va aparèixer un avió -pilotat pel tinent Felip Diaz Sandino, cap de la base del Prat- que va sobrevolar les casernes fent foc de metralladora i deixant caure bombes sobre els insurrectes, mentre aquests li feien foc de fusell; tot amb gran soroll, esgarrifant el veïnat que encara no estava acostumat a aquell enrenou. Durant el dia, l'avió va fer dues passades més amb el mateix terrabastall.

En un dels llargs intervals de l'actuació de l'avió, cap al migdia, un jovenet, amb una pistola a la mà, va passar a l'altre cantó del passeig; va sortir de la barricada i mig cobrint-se entre el troncs dels arbres que hi havia a la vorera, va anar avançant cap al lloc on es trobaven els facciosos. Quan va passar pel barri, entre els passatges de Jacint Guardiola i Isabel Ribó, ja li disparaven alguns trets. Els veïns li deien "No hi vagis! No siguis boig! Entra aquí a casa!", però ell va continuar avançant. En arribar a un fanal, en front on ara hi ha el n° 64, però que aleshores encara era un camp, un tret el va ferir mortalment.

Tres dones i un home, enlairant mocadors blancs, anaren a recollir el cos del jove. Els veïns del barri, que miraven aquesta escena des de la cantonada del passatge Isabel Ribó, van veure com se l'enduïen en braços de tres homes, mentre les dones continuaven agitant mocadors blancs.

A mitja tarda la rebel·lió havia quedat extingida als carrers del centre de la ciutat i només quedaven per reduir alguns focus aïllats. Animats per la seva victòria, van començar a venir a Sant Andreu grups de gent irregular, armats amb els fusells agafats als soldats morts i vençuts. En ésser hostilitzades les casernes i l'església es va reproduir el tiroteig. Ja avançada la nit, els defensors del campanar van tocar les campanes, com demanant auxili a la caserna, i per tota resposta, des de l'altre extrem del passeig van disparar una canonada que va fer un gran forat en una de les cases que tancaven la plaça d'Orfila (en aquells temps no estava obert el carrer Segre).

En aquells moments d'incertesa, els caps i oficials militars, desmoralitzats, abandonaren la lluita i fugiren per la carretera de Montcada on foren detinguts en aquesta vila.

En cessar pràcticament el foc, la multitud va irrompre, per les portes, cap a l'interior de la caserna del 7º Ligeró i el Parc d'Artilleria, apoderant-se, en poques hores, de les armes. Mentrestant, els defensors de l'església fugien per una petita porta que donava sortida al Rec Comtal i el temple era assaltat i més tard incendiat; mentre les forces de la Guàrdia Civil i d'assalt acabaven de reduir i capturar els rebels en el centre de la ciutat.

Aquell fet va tenir gran transcendència per als esdeveniments posteriors, ja que convertia en amos de la situació, les forces revolucionàries incontrolades.

Al matí següent, grans masses de gent heterogènia, gairebé com un formiguer -semblava l'entorn del camp quan la gent anava al futbol-, anaven, per tots les carrers i indrets a la caserna i al parc; emportant-s'ho tot, en un saqueig impressionant que va durar tot el dia. S'enduïen fusells, municions, corretjams; fins i tot robes, útils de cuina i queviures. Tan aviat es veia una dona amb una braçada de sabres de cavalleria, com un vailet arrossegant unes cartutxeres, com dos jovençans intentant introduir una pinta de bales a la recambra d'un mosquetó. De tant en tant, arribaven automòbils i camionetes, requisades als seus amos, amb sigles de sindicats o partits polítics pintades a les portes o als vidres i al capó, i els seus ocupants els omplien de caixes de contingut bèl·lic.

La gent del barri parlava de tot el que havia passat. Deien que als soldats se'ls havia ofert, el dissabte 18, un gran sopar i molta beguda i que en el vi els havien posat pólvora; que després se'ls havia explicat que anaven a defensar la República, i que per això van sortir tan eufòrics, tot cantant, a morir als carrers. Es deia que el dissabte, dia 18, a la tarda s'havia vist passar, pel passeig, un auto negre, amb un capellà a dins que va anar a les casernes a confessar i combregar els oficials i caps, i que després va tornar a l'església amb el cotxe ple de fusells. Es comentava que dintre de l'església s'havien trobat llistes negres de gent de la barriada caracteritzada pel seu tarannà esquerrà. Però, sobretot, es parlava del noi que havia mort quasi a la vista de tots.

De tant en tant passaven alguns d'aquells cotxes i camionetes, tocant el clàxon: "ta-ta-tatà!" (després sabérem que volia dir: FAI, FAI, CNT), amb homes vestits amb suades robes de treball enlairant les seves armes i saludant-nos alçant el puny. La gent els corresponia també alçant un o l'altre puny, pel cas era igual, amb un acte de mimetisme, sense saber perquè.

Al final del dia, multituds armades, que sumarien tres o quatre desenes de milers, s'escamparen per tota la ciutat, exterioritzant l'entusiasme de la seva victòria per tot arreu, i deixant inoperants les forces de l'ordre, que eren molt inferiors en nombre. Allò era ja la Revolució!, i era, a més, però encara no ho sabíem, la Guerra Civil! Per tot l'estat començava un llarg període en què segons diria un internacional- la vida d'un home només valia vint-i-cinc cèntims: el preu d'un cartutx.

Unes dones del barri, encapçalades per Isabel Verdaguer, van anar al fanal on va caure aquell xicot i posaren un ram de flors i un tros de cartró en què hi havia escrit: "Aquí caigué una víctima del feixisme. Respecteu les flors". Uns dies més tard s'afegí un quadret de fusta amb una foto del jove amb aquesta inscripció: "Jaume Oller Prats, 16 anys".

Poc temps després, en el lloc que ocupava una grossa placa de marbre, situada a la cantonada del carrer de Santa Marta, que portava el nom del Passeig del bisbe Torras i Bages, i que havia estat tancada el primers dies de la guerra, es va col·locar una placa de marbre, més modesta, amb el nom d'aquell heroi: Passeig de Jaume Oller; també se'n va posar una altra en la paret de la fàbrica de filats "can Carabassa".

Les flors es van anar renovant, de tant en tant, durant un temps i la foto, penjada al fanal, a tres pams de terra, va anar quedant malmesa per l'efecte de les pluges i el sol.

Els ennegrits murs interns de l'església van servir, durant més d'un any, com a magatzem de verdures i altres productes de la col·lectivitat de pagesos, que entraven amb els seus carros a carregar i descarregar. Després el van utilitzar les "*Fuerzas del Aire*", on els soldats d'aviació entraven amb els camions a emmagatzemar bidons de benzina.

Dos anys i mig després de l'inici de la guerra, que semblaven començar com si les flames d'una torxa il·luminessin el camí de la llibertat, eren ja un llum que agonitzava. Les tropes franquistes entraren a la ciutat i poc després restituïen el nom del nostre carrer que tornava a ser el de "*Paseo de Torras i Bages*".